

PRINCIPIILE PROCEDUREI JUDICIARE

EXPLICAȚIUNEA TEORETICĂ A LEGILOR
DE ORGANIZARE JUDICIARĂ, COMPETINȚĂ
ȘI PROCEDURĂ CIVILĂ

DE

EUGEN HEROVANU

Profesor la Facultatea de drept din București
Decan de Onoare al Baroului de Iași

*Et bien souvent par cautèle subtile
Tort bien mené rend bon droit inutile.*

CLÉMENT MAROT

I

BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „LUPTA” N. STROILĂ
1932

Tabla Materiilor

	Pag.
Prefața	V

PARTEA INTRODUCTIVĂ

Viața și Dreptul.

1.	<i>Noțiunea de drept. Dreptul e o disciplină. Criteriul său distinctiv e constrângerea socială</i>	1
2.	<i>Problema Dreptului. Date și enunțări</i>	3
3.	<i>Diversele accepțiuni ale cuvântului „drept”. Definiția integrală a dreptului</i>	4
4.	<i>Noțiunea de drept pozitiv</i>	6
5.	<i>Dreptul obiectiv și dreptul subiectiv. Distincțiuni și caractere.</i>	6
6.	<i>Cum privește autorii de drept public distincțiunea aceasta</i>	8
7.	<i>Regula de drept. Instituția juridică</i>	9
8.	<i>Izvoarele Dreptului. Originea reală; originea formală</i>	11
9.	<i>Orice regulă obiectivă trebuie să provie din ambele surse; în orice caz, din sursa formală</i>	13
10.	<i>Legea și cutuma. Precizarea ideei de lege</i>	15
11.	<i>Legea este un act de suveranitate. Critica unora din teoriile formulate</i>	16
12.	<i>Cauzele care temperează omnipotența legii. Rolul jurisprudenței și al doctrinei</i>	18
13.	<i>Se poate vorbi de cutumă în societatea modernă? Senzul în care acest cuvânt e utilizat astăzi</i>	20
14.	<i>Ideea de justiție</i>	21
15.	<i>Misiunea juridică a Statului modern. Puteri și funcțiuni publice</i>	23
16.	<i>Cele trei funcțiuni juridice ale statului: legislativă, administrativă și jurisdicțională</i>	25
17.	<i>Relațiunile dintre Stat și Drept. Statul de drept</i>	27

		Pag.
18.	<i>Știința dreptului și tehnica juridică. Tehnică și metodă</i>	28
19.	<i>Bibliografie</i>	30

PARTEA INTAIA

Protecțiunea juridică a intereselor și organizarea ei.

TITLUL I

Drepturile.

Cap. I. — PUNCTUL DE VEDERE STATIC.

20.	Noțiunea de drept subiectiv. Examenul diverselor definițiuni date în doctrină	33
21.	Observațiuni critice asupra formulelor care închid diversele definițiuni examinate. Necesitatea căutării unei noi formule	37
22.	Explicațiunea punctului nostru de vedere în formularea definițiunei căutate	40
23.	<i>Definițiunea formală.</i> Adunarea elementelor. Diversitatea punctelor de plecare	42
24.	Examenul elementului „interes“. Interes social, interes individual. Definițiunea noțiunei de drept subiectiv, așa cum o propunem noi	44
25.	Observațiuni lămuritoare cu privire la definițiunea propusă	47
26.	Elementele constitutive ale dreptului subiectiv	50
27.	<i>Subiectul activ al dreptului;</i> destinatarul și beneficiarul lui nu poate fi decât persoana umană	52
28.	Interese și drepturi colective. Problema personalității juridice	56
29.	A doua categorie de subiecte active de drepturi, după persoanele fizice, sunt persoanele morale	58
30.	Problema examinată în raport cu diversele categorii de interese colective. Grupuri de interese organizate și personificate și grupuri de interese colective neorganizate	59
31.	Individualizarea persoanelor. Nume, domiciliu, stare socială	64
32.	Beneficiar, destinatar, reprezentant al dreptului	66
33.	Despre capacitate. Capacitate de folosință. Capacitate de exercițiu	69
34.	<i>Obiectul dreptului;</i> orice bun al vieței, de orice natură, material sau imaterial, fizic sau moral, estimabil sau inestimabil	70
35.	<i>Raportul dintre subiect și obiect, considerat ca element intern al dreptului subiectiv</i>	72
36.	<i>Clasificarea drepturilor.</i> Diverse grupuri și categorii	74
37.	Continuarea aceluiași subiect. Distincțiuni după alte criterii	79

	Pag.
38. Despre dualitatea drept-obligație	31
39. Alte distincțiuni în domeniul drepturilor subiective	35
40. <i>Bibliografie</i>	39
 Cap. II. — PUNCTUL DE VEDERE DINAMIC. 	
41. Dreptul subiectiv privit în funcțiunea lui socială	90
42. <i>Rolul voinței în existența dreptului subiectiv. Actul juridic și faptul juridic ca acte de voință</i>	91
43. Problema voinței și interpretarea actelor juridice	95
44. <i>Noțiunea de raport de drept. Diferite aspecte ale raportului de drept. Raportul procesual. Raportul de execuțiune</i>	96
45. <i>Noțiunea de situație juridică. Noțiunea „de situație juridică” fie abstractă fie concretă poate înlocui pe aceea de „drept subiectiv”</i>	99
46. <i>Mișcare, concurență, evoluție, adaptare. Relativitatea și mobilitatea drepturilor</i>	102
47. <i>Pretențiunea. Forma cea mai expresivă a pretențiunii juridice, e reclamațiunea</i>	106
48. <i>Protecțiunea socială a dreptului subiectiv: aptitudinea proprie fiecărui drept de a pune în funcțiune toate mijloacele și resursele care pot duce la realizarea ei</i>	108
49. <i>Protecțiunea juridică realizată prin mijlocirea organelor juridictionale: protecțiunea judiciară</i>	111
50. <i>Constrângerea. Formă particulară de protecțiune a dreptului: Problema constrângerei private</i>	114
51. <i>Bibliografie</i>	113

TITLUL II

Acțiunea.

SECȚIUNEA I

Condițiuni de existență și de exercițiu.

Cap. I. — NOȚIUNEA DE ACȚIUNE ȘI CONDIȚIUNI DE EXISTENȚĂ.

52. Considerațiuni generale. Pozițiunea acțiunii în justiție printre mijloacele de protecțiune a dreptului	119
53. <i>Noțiunea de acțiune. Diverse accepțiuni ale cuvântului acțiune</i>	121
54. <i>Corespondența dintre ideea de drept și ideea de acțiune. În dreptul modern nu există „acțiuni” ci „acțiunea în justiție”, una și aceeași pentru toate drepturile</i>	123
55. <i>Definiția acțiunii în justiție</i>	127
56. <i>Acțiunea și procedura de judecată</i>	129
57. <i>Condițiunile de existență ale acțiunii. Prima condițiune: existența unui drept</i>	130

	Pag.	
58.	<i>Acțiunea și obligațiile naturale.</i> Incercare de a da o nouă explicațiune noțiunii de obligație naturală. Protecțiunea juridică a obligațiilor naturale . . .	131
59.	<i>Acțiunea și drepturile eventuale.</i> Diverse forme de protecțiune a drepturilor eventuale	136
60.	A doua condițiune pentru existența acțiunii: <i>un subiect</i>	140
61.	A treia și a patra condițiune: <i>un subiect pasiv; un obiect</i>	142

Cap. II. — CONDIȚIUNI DE EXERCITIU.

62.	In principiu exercițiul acțiunii în justiție e liber. El e subordonat totuși unor condițiuni speciale . . .	143
63.	<i>Prima condițiune pentru exercitarea acțiunii: un drept actual.</i> Precizarea ideii de drept actual	144
64.	Acțiuni referitoare la obligațiuni cu termen	147
65.	Aplicațiuni practice ale ideilor stabilite în paragraful precedent	149
66.	<i>A doua condițiune: interesul.</i> Despre maxima „ <i>pas d'interêt pas d'action</i> “	151
67.	Interesul de a recurge la căile judiciare, trebuie să fie personal	154
68.	El trebuie să fie și actual. <i>Acțiuni preventive</i>	156
69.	Continuarea aceluiași subiect: <i>acțiuni provocatorii, și acțiuni interogatorii</i>	160
70.	Interesul de a reclama trebuie să fie moral. În ce senz. <i>Abuzul de drept în exercițiul acțiunii</i> . . .	162
71.	<i>Problema interesului în acțiunile derivând din organizarea controlului juridicțional al actelor administrative</i>	165
72.	<i>A treia condițiune pentru exercitarea acțiunii: calitatea</i>	167
73.	Continuarea aceluiași subiect. Problema reprezentățiunii în justiție	170
74.	Despre acțiunea populară	172
75.	<i>Reprezentățiunea</i>	174
76.	Mandatul <i>ad litem</i> . Regula „ <i>nul ne plaide par procureur</i> “	175
77.	Un <i>prête-nom</i> poate exercita acțiunea în justiție ca și un mandatar regulat?	178
78.	Situațiunea incapabililor și a persoanelor morale. Curatorul, sindicul, lichidatorul, etc.	179
79.	Creditorii sunt autorizați a purta acțiunile debitorilor lor. Ei totuși nu-i reprezintă pe aceștia	182
80.	<i>A patra condițiune: capacitatea.</i> Despre incapacitate ca instituțiune de protecțiunea unor anumite interese	184
81.	Diverse categorii de incapacități. Semi-capabili și persoane complet incapabile	186
82.	Despre capacitatea persoanelor morale	191
83.	<i>A cincea condițiune: cauza.</i> Problema cauzei dubleză pe aceea a interesului	193

	<u>Pag.</u>
84. Lipsa de cauză, cauza ilicită și cauza falsă	197
85. Distincția dintre cauza obligațiunii reclamate și cauza reclamațiunii	200
86. A șasea condițiune: obiectul. Ce trebuie înțeles prin obiectul acțiunii	201
87. Lămuriri complimentare cu privire la necesitatea celor șase condițiuni de mai sus	205

Cap. III. — FORME ȘI ASPECTE.

88. Exercițiul dreptului de acțiune, poate avea loc în forme diferite. Procesul civil. Măsurile de conservare. Excepțiunea	207
89. <i>Apărarea ca mod de exercitare a dreptului de acțiune</i>	208
90. Apărarea în fond și apărarea sub formă de <i>incidente și excepții</i>	211
91. <i>Excepțiunile</i> . Proceduriștii denumesc excepțiuni numai apărărilor privitoare la formele procedurale. Critica acestei interpretări	212
92. În procesul civil modern, excepțiunea e orice cale formală care are de efect întârzierea sau înălțurarea discuțiunii fondului cauzei	213
93. Rolul părților în propunerea și discuțiunea excepțiunilor	217
94. Clasificarea excepțiunilor	218
95. Despre excepțiunile cunoscute sub numele de „ <i>fins de non-procéder</i> “, „ <i>fins de non-valoir</i> “ și „ <i>fins de non-recevoir</i> “. Alte categorii de excepțiuni	223
96. Efectele juridice decurgând din propunerea unei excepțiuni, și din admiterea sau respingerea ei	226
97. <i>Cereri prealabile, incidente și accesorii</i>	228
98. <i>Pluralitatea de acțiuni</i> . În ce sens se poate vorbi despre aceasta în procedura actuală	229
99. <i>Cumulul acțiunilor</i> . Cazurile în care poate avea loc <i>Observațiuni și caracterizări generale</i> . Exercițiul acțiunii e un act de administrație. Cele mai de multe ori, el e un act de conservare. Actele care constituiesc mijloace de apărare, sunt acte de conservare	232
100.	235

SECȚIUNEA II

Clasificarea acțiunilor.

CAP. I. — PRINCIPALELE GRUPURI DE ACȚIUNI.

101. Criterii pentru clasificarea acțiunilor	240
102. <i>Acțiuni personale și acțiuni reale</i>	241
103. Examenul sumar al câtorva acțiuni, din punctul de vedere al caracterului lor mobilier sau real	242
104. <i>Acțiuni mixte</i> . Ce se poate înțelege prin „ <i>acțiune mixtă</i> “. Diverse ipoteze de acțiuni mixte	246

	<u>Pag.</u>	
105.	<i>Fundamentul distincțiunii dintre acțiunile personale, reale și mixte</i>	249
106.	<i>Observațiuni cu privire la clasificățiunea de mai sus</i>	250
107.	<i>Acțiuni mobiliare și acțiuni imobiliare. Acțiuni personale mobiliare, personale imobiliare; reale mobiliare, reale imobiliare</i>	252
108.	<i>Interesul practic de a distinge acțiunile mobiliare de cele imobiliare</i>	256
109.	<i>Acțiuni care nu intră în clasificățiunile consacrate. Acțiunile nepatrimoniale referitoare la starea persoanelor; patrimoniale referitoare la unele drepturi corporale</i>	257
110.	<i>Alte criterii de clasificare a acțiunilor. Acțiuni în constatare sau în confirmare; acțiuni în condamnare; acțiuni constitutive de drepturi</i>	261

Cap. II. — ACȚIUNILE POSESORII.

111.	<i>Acțiuni petitorii și acțiuni posesorii. Importanța acestei distincțiuni</i>	263
112.	<i>Câteva date istorice cu privire la acțiunile posesorii. Principiile regimului actual</i>	264
113.	<i>Posesiunea și protecțiunea posesorie. Câteva date de drept comparat</i>	267
114.	<i>Nuobile tendințe cu privire la posesiunea și la protecțiunea ei judiciară</i>	273
115.	<i>Bunurile susceptibile de protecțiunea posesorie</i>	274
116.	<i>Acțiunile posesorii admise în vechiul Regat. Complângerea și Reintegranda. Despre acțiunea cunoscută în Franța sub numele de „dénouciation de nouvel oeuvre“</i>	277
117.	<i>Acțiunea în complângere. Condițiunile cerute pentru exercitarea ei</i>	279
118.	<i>Tulburarea sau deposedarea. Tulburare de fapt, tulburare de drept</i>	283
119.	<i>Acțiunea în reintegranda. Fundamentul ei; condițiuni de exercitare. Caracterele care o disting de acțiunea în complângere</i>	284
120.	<i>Posesoriuul în raport cu petitoriul. Sistemul legii române</i>	287
121.	<i>Apărarea în posesoriu. Care poate fi atitudinea părâtului chemat în instanță posesorie</i>	292
122.	<i>Cine poate reclama în posesoriu; și contra cui</i>	293
123.	<i>Continuarea aceluiași subiect</i>	297
124.	<i>Protecțiunea posesorie în dreptul țărilor alipite</i>	298
125.	<i>Bibliograjie</i>	301

PARTEA DOUA

Organizarea judiciară.

TITLUL I

Jurisdicțiunea.

SECȚIUNEA I

Jurisdicțiunea ca funcțiune.

	<u>Pag.</u>	
126.	Cele două accepțiuni principale ale cuvântului „jurisdicțiune“	303
127.	<i>Rolul funcțiunii juridictionale în activitatea juridică a Statului.</i> Raportul dintre ideea de jurisdicțiune și ideea de acțiune	305
128.	<i>Natura și caracterele specifice ale jurisdicțiunii.</i> Actul administrativ și actul de jurisdicțiune	308
129.	Continuarea aceleiași chestiuni. Actul juridictional e act de voință?	312
130.	Continuarea aceluiași subiect. Definițiunea funcțiunii juridictionale	314
131.	<i>Acte de jurisdicțiune.</i> Incercare de clasificare.	319
132.	<i>Contractele judiciare.</i> Rolul judecătorului în formațiunea contractului judiciar face parte din activitatea lui juridictională.	321
133.	<i>Execuțiunea silită,</i> intră de asemeni în funcțiunea juridictională.	324
134.	<i>Jurisdicțiunea contencioasă.</i> Semnele sale distinctive.	328
135.	<i>Jurisdicțiunea grațioasă.</i> Caracterele ei proprii. Diverse categorii de acte grațioase.	331
136.	Discuțiuni și controverse, în jurul jurisdicțiunii grațioase.	336
137.	Criterii de distincțiune, între jurisdicțiunea contencioasă și cea grațioasă	340
138.	<i>Rolul judecătorului în realizarea dreptului.</i> Elementele de bază ale activității sale. Nouile tendințe.	344
139.	<i>Bibliografie.</i>	347

SECȚIUNEA II

Jurisdicțiunea ca organ.

CAP. I. — PRINCIPIILE ORGANIZAȚIUNII JUDICIARE.

140.	<i>Observațiuni introductive.</i>	348
141.	<i>Independența funcțiunii juridictionale și a organelor care o exercită.</i>	349
142.	<i>Tribunale de drept comun și jurisdicțiuni speciale.</i> Scurtă enumerare a principiilor jurisdicțiunilor speciale.	351

	Pag.
143.	<i>Pluralitatea judecătorilor. Despre sistemul judecătorelui unic</i> 354
144.	<i>Jurisdicțiunile sânt permanente și sedentarii. Problema judecătorilor ambulanți.</i> 356
145.	<i>Problema juriului în materie civilă. Câteva date istorice și de drept comparat.</i> 357
146.	<i>Principiul a două grade de jurisdicțiune. Justificarea dreptului de apel.</i> 359
147.	<i>Justiția e gratuită. Impozitul pentru justiție.</i> 361
148.	<i>Problema asistenței judiciare.</i> 363
149.	<i>Egalitatea în fața justiției. Senzul acestei maxime.</i> 364
150.	<i>Nimeni nu poate fi sustras în contra voinței sale, dela judecătoria pe cari i-i dă legea. Cum trebuie înțeleasă și aplicată această normă.</i> 366
151.	<i>Unitatea funcțiunii juridicțiionale.</i> 367
Cap. II. — DESPRE CORPUL JUDECĂTORESC.	
152.	<i>Despre judecători. Considerațiuni generale.</i> 368
153.	<i>Selecțiunea judecătorilor. Diversele sisteme pentru numirea în corpul judecătoresc.</i> 370
154.	<i>Continuarea aceluiași subiect. Date de drept comparat.</i> 372
155.	<i>Sistemul lezei române. Legile anterioare</i> 374
156.	<i>Legea din 24 Iunie 1924. Condițiuni de admisibilitate în funcțiunea de judecător.</i> 377
157.	<i>Examenul de capacitate.</i> 379
158.	<i>Numirile în magistratură. Jurământul. Instalarea.</i> 381
159.	<i>Ordinul judecătoresc. Grade și ierarhie.</i> 383
160.	<i>Inamovibilitatea. Problema inamovibilității până la promulgarea lezei actuale.</i> 384
161.	<i>Inamovibilitatea și stabilitatea membrilor corpului judecătoresc sub legea actuală.</i> 387
162.	<i>Inamovibilitatea nu e o prerogativă a judecătorelui, ci o garanție de independență.</i> 389
163.	<i>Situația legală a magistraților. Incompatibilități. Dispense.</i> 390
164.	<i>Datoriile magistraților.</i> 393
165.	<i>Responsabilitatea civilă a judecătorilor. Modul cum e organizată acțiunea recursorie.</i> 394
166.	<i>În ce cazuri se poate exercita acțiunea recursorie.</i> 397
167.	<i>Drepturile judecătorilor. În ce senz se poate vorbi despre asemenea drepturi.</i> 399
168.	<i>Bibliografie.</i> 400

TITLUL II

Organele și serviciile justiției.

Cap. I. — JURIDICȚIUNILE DE DREPT COMUN

169.	<i>Judecătoriile de pace. Importanța socială a judecătoriilor. Rolul lor.</i> 401
------	---

	Pag.	
170.	Istoricul judecătorilor de pace. Judecătorii sătești înființate prin Regulamentele organice. Vechile judecătoriai comunale, instituite prin legea din 1879.	402
171.	Actuala organizare a judecătorilor de pace.	405
172.	<i>Tribunalele de județe</i> . Normele și principiile după care au fost organizate.	407
173.	Modul lor de funcționare. Compunerea completelor.	409
174.	<i>Curțile de apel</i> . Rolul și compunerea lor.	412
175.	Modul lor de funcționare. Compunerea completelor.	414
176.	<i>Inalta Curte de casație</i> . Rolul și menirea sa. Date istorice.	415
177.	Principiile organizației sale.	417
178.	<i>Cadiatele</i> . Organizația și compunerea lor.	420

Cap. II. — MINISTERUL PUBLIC.

179.	<i>Scopul și originea instituției</i> . Câteva considerațiuni istorice.	421
180.	<i>Organizarea Ministerului public</i> . Procurori. Ierarhie. Parchete.	422
181.	<i>Atribuțiunile civile ale Ministerului public</i> . Legea din Octombrie 1877.	425
182.	<i>Procurorul ca parte alăturată</i> . Cazurile și materiile în care procurorul participă cu această calitate.	427
183.	Observațiuni critice asupra rolului procurorului ca parte alăturată în procesele civile.	430
184.	Discuțiunea câtorva dificultăți ivite în practica judecătorească, în legătură cu această instituție.	432
185.	<i>Procurorul ca parte principală</i> . Examenul cazurilor în care Ministerul public e purtătorul unei acțiuni private.	434
186.	Atribuțiuni diverse.	439

Cap. III. — CORPUL AVOCAȚILOR.

187.	<i>Avocații</i> . Istoricul instituției.	440
188.	<i>Organizarea corpului avocaților</i> . Principiile legii dela 1923. Corpul avocaților. Barourile. „Uniunea avocaților, din România“.	443
189.	<i>Selecțiune și disciplină</i> . Condițiile pentru admiterea în corp. Stagiul. Examenul de capacitate.	446
190.	Obligațiunile profesionale ale avocatului. Acțiunea disciplinară.	448
191.	<i>Considerațiuni generale asupra actualei organizațiuni a corpului de avocați din România</i> . Rolul „Uniunii avocaților“. Observațiuni critice asupra onora din principiile care asigură autonomia Corpului. Examenul unor probleme actuale.	449
192.	<i>Funcțiunile avocatului</i> . Dreptul de a pleda, de a da consultațiuni, de a asista sau reprezinta părțile pe lângă autoritățile publice.	454

	<u>Pag.</u>
192. (bis) <i>Raporturile dintre avocat și client. Diversitatea opiniunilor. Contractul dintre avocat și client e un contract nenumit, special și „sui generis”</i> . . .	454
193. <i>Responsabilitatea civilă, disciplinară și penală a avocatului</i> . . .	457
194. <i>Dreptul avocatului la onorarii. Considerațiuni generale. Acțiunea pentru plata onorariilor</i> . . .	458
195. <i>Apărătorii. Secretarii de avocați. Funcționarii barourilor</i>	461
 Cap. IV. — ORGANIZAREA ADMINISTRATIVA A JUSTIȚIEI. 	
196. <i>Considerațiuni generale. Organizarea Ministerului Justiției</i>	462
197. <i>Ministrul justiției. Rolul și atribuțiunile lui în administrațiunea justiției</i>	464
198. <i>Inspectorii judecătorești</i>	465
199. <i>Consiliul superior al magistraturei. Organizare; atribuțiuni</i>	468
200. <i>Situația legală a membrilor corpului judecătoresc. Înaintări. Concedii</i>	469
201. <i>Organele auxiliare. Greșele.</i>	470
202. <i>Portăreii. Organizare; atribuțiuni</i>	472
203. <i>Supraveghere și disciplină</i>	473
204. <i>Anul judecătoresc. Vacanțele judiciare</i>	476
205. <i>Bibliografie</i>	477

TITLUL III

Competența.

Cap. I. — TEORIA GENERALĂ A COMPETENȚEI.

206. <i>Noțiuni generale. Competența organelor judiciare e partea de jurisdicțiune pe care o exercită</i> . . .	479
207. <i>Competența absolută și competența relativă; de ordine publică și de ordine privată</i>	482
208. <i>Noțiunea de incompetență. Incompetența concepută ca viciu formal al actului de procedură</i>	484
209. <i>Noțiunea de exces de putere și raporturile ei cu incompetența</i>	485
210. <i>Norme cu privire la competența absolută sau de ordine publică</i>	487
211. <i>Regule pentru incompetența relativă</i>	488
212. <i>Regula actor sequitur forum rei. Excepțiuni. Competențe speciale</i>	491
213. <i>Competența cererilor accesorii, „Accesoriul urmează principalul”. Când o cerere conexă cu alta, trebuie socotită ca accesorie?</i>	493
214. <i>Prorogarea competenței. Cele trei moduri de prorogare: legală, voluntară, judiciară</i>	495

	<u>Pag.</u>
215. <i>Evaluarea litigiului. Regulele obiective și indicațiunile doctrinei</i>	497
216. <i>Competența după legile în vigoare în Bucovina și Transilvania</i>	499
 Cap. II. — COMPETENȚA ORGANELOR JURIDICIONALE.	
217. <i>Tribunalele de județe. Organe de drept comun. În materie de drept privat ele dispun de plenitudinea jurisdicțiunii</i>	500
218. <i>Competența tribunalelor după legile din Bucovina și Transilvania</i>	503
219. <i>Curțile de apel. Al doilea grad de jurisdicțiune, cu deplină competență în materie de drept privat</i>	504
220. <i>Judecătorii de pace. Competență după valoare și competență prin atribuțiune</i>	506
221. <i>Inalta Curte de Casațiune. Competența sa generală; atribuțiuni speciale</i>	507
222. <i>Jurisdicțiunea civilă și comercială se mai exercită încă de diverse alte organe, unele temporale și altele permanente</i>	508
223. <i>Bibliografie</i>	510

PARTEA INTRODUCTIVĂ

VIAȚA ȘI DREPTUL

1. Noțiunea de drept. — Luat în accepțiunea cea mai întinsă, adecă privit sub toate multiplele sale aspecte, Dreptul apare ca un produs intern al vieții, la fel cu Limba, cu Religia, cu Artă...

Vizibil însă numai în detaliile lui, în cecece atinge direct simțurile noastre — fenomene, organizme, tradițiuni, raporturi, reguli, instituții juridice —, imensitatea sa, întregul său, dispăre în complexul și mișcarea vieții.

De aici acea fatală nesiguranță care ne urmărește mereu, ori de câte ori e vorba să determinăm esența Dreptului, să-i stabilim caracteristica, să fixăm elementele lui permanente și ireductibile. De aici, neînvinsa dificultate de a coordona imensul material de fapte, de a alege un criteriu sigur de orientare, de a înlătura confuzia ce ne stăpânește ori de câte ori ne punem întrebarea: ce este Dreptul?

Căci raportându-ne la dispoziția naturală și necesară a lucrurilor în societate, — Dreptul ar însemna *ordine*; conceput în legătură cu unele din elementele sale interne, subiective, psihologice, exprimate prin acte de voință, — el ar fi *putere*; dacă mergând mai departe, ne-am gândi la acea nepotolită impulziune internă care formează baza activității noastre și la inteligența activă

care conduce pașii noștri înspre înaltele scopuri ale vieții — Dreptul ar mai însemna încă *libertate*. Cu toate acestea, considerându-l din punct de vedere strict material și practic, — am găsi neapărat, la baza lui, *interesul*; pe când în raport cu funcțiunea și finalitatea sa, — am putea spune că el exprimă *binele, echilibrul, armonia...*

Și cu cât împingem mai departe cercetările aceste, cu atât rezultatul lor mărește dezorientarea noastră. Căci prezența lui continuă și oarecum fatală în tot ce e voință, în tot ce e libertate, în tot ce e aspirație, în tot ce e acțiune, în tot ce e mișcare, — sfârșește prin a ne da iluzia că, în cele din urmă, Dreptul e viața însăși.

În jurul acestei probleme — până astăzi, cel puțin, — două idei par a se bucura de favoarea unui credit mai întins. Prima, în legătură cu chiar esența și natura Dreptului; a doua, în legătură cu ceea ce s'ar putea numi, caracteristica lui.

Dreptul e o *disciplină*, — în sensul tradițional și precis al cuvântului. Aceasta rezultă nu numai din originea și rațiunea sa dar și din funcțiunea socială pe care o îndeplinește și al cărei obiect e de a impune, libertății și activității umane, normele și directivele menite să pregătească armonia socială.

Dar Dreptul nu e singura disciplină a vieții. Omul e încă ținut s'asculte de legile naturii, de comăndamentele religiei, de legile morale, de uzurile sociale, de conveniențe, de moravuri, etc. Ceea ce caracterizează Dreptul, între aceste toate, e faptul că regulele și preceptele care formează conținutul său, se impun prin mijloace coercitive, a căror aplicațiune cade în sarcina autorității sociale. Și legile naturii au sancțiunile lor, de bună seamă; și cele morale, religioase, economice, sociale, — de asemenea; dar sancțiunile acestora sunt de naturi diferite, particulare legilor fizice, psihologice, morale, etc., adecă în afară de sfera voinței umane. Pe când caracterul specific al regulei de drept,

e *constrângerea socială*, organizată în domeniul vieții colective.

2. — Această succintă caracterizare a Dreptului nu poate avea pretenția de a exprima rezultatul definitiv al unor cercetări ajunse la capăt. Problema Dreptului așteaptă încă, și va aștepta mult timp, o deslegare capabilă de a satisface pe deplin arzătoarea noastră sete de a cunoaște. La drept vorbind, tot ce știm pozitiv în domeniul acesta până azi, se reduce aproape la atât: că peste diversitatea conținutului lor, *Viața și Dreptul* prezintă o sumă de caractere generale și statornice cum și o directivă proprie, pe care nici un fel de obstacole n'au putut-o schimba. Dincolo de aceasta, — dibuiri, presupuneri, speranțe, incertitudine. Puțin lucru, de sigur.

De aceea, nu este sistem care să reziste criticei, nu este concepțiune care să suporte fără risă concurența altelei.

Ideea de „constrângere“ bună oară, considerată ca criteriu distinctiv al noțiunii de „drept“, e descori înlocuită prin altele, — cu totul deosebite.

Tot așa, divergență asupra naturii lucrului și asupra metodelor de cercetare. Dreptul poate fi privit ca un fenomen social, din moment ce nu-l vedem apărând decât în sânul organizațiilor sociale, — dar nu e mai puțin și unul psihologic. Dreptul cu toate elementele lui, zice de pildă M. Petrazycki, e „un fapt de conștiință“. Dacă este așa, apoi metodelor de cercetare bazate pe observațiunea faptelor, trebuie să li se opue metoda introspectivă, psihologică, singura indicată în studiul fenomenelor de acest gen, sau să li se asocieze, în măsura cuvenită.

Lucrurile acestea ne duc însă departe.

Cele ce preced, ca și dezvoltările ce urmează, trebuie dar luate ca rezultate provizorii ale unor nobile sfertări către Adevărul pe care, din nefericire, nu-l putem

cunoaște decât în palide imagini fracționare. Aceasta însă, fără a uita cuvintele lui Henri Poincaré: „Il n'y a pas des problèmes résolus et d'autres qui ne le sont pas; il y a seulement des problèmes plus ou moins résolus“.

3. — În mod uzual, cuvântul „drept“ e luat în accepțiuni diferite.

El nu evocă dar numai ideea de mai sus; cu alte cuvinte nu exprimă numai acea vastă unitate organică, acel fragment al vieții universale, acel tot fluidic, continuu și variabil, care este Dreptul total și pentru designarea căruia Edmond Picard propunea cu mult teameiu, ortografia numelor proprii: *Drept* (cu D mare)¹⁾.

Cuvântul acesta mai servește, în primul rând, pentru a designa multitudinea acelor individualități juridice, a acelor organisme izolate și distincte, care trăesc fiecare viața sa proprie în amestecul prodigios al relațiilor umane. Față cu Dreptul total, drepturile acestea — particulare, private, subiective — stau în acelaș raport în care se află un om față de omenire, o plantă față de întreaga floră a pământului sau minusculele glob terestru față de Univers. În sensul acesta, se poate vorbi de un drept de proprietate asupra unui obiect determinat, de un drept anumit de creață în contra unei persoane, de un drept de folosință exclusivă asupra unui lucru și așa mai departe.

Aceste individualități mai pot fi concepute și ca abstracțiuni, identificând grupurile cu caractere comune. În felul acesta vorbim adesea despre dreptul de proprietate — în genere — fără s'avem în vedere un drept de proprietate anumit, despre dreptul de creditate — în

1) Modul acesta sugestiv de a deosebi grafic senzurile principale ale cuvântului „drept“ s'a generalizat așa, încât îl putem întâlni în cele mai răspândite lucrări. V. de pildă: Colin et Capitant, *Cours de Droit civil français*, I, pag. 1.

PRINCIPIILE
PROCEDUREI JUDICIARE

**EXPLICAȚIUNEA TEORETICĂ A LEGILOR
DE ORGANIZARE JUDICIARĂ, COMPETINȚĂ
ȘI PROCEDURĂ CIVILĂ**

DE

EUGEN HEROVANU

Profesor la Facultatea de drept din București

Decan de onoare al Baroului de Iași

II.

BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „LUPTA“ N. STROILĂ
1932

Tabla Materiilor cuprinse în prima fascicolă din Volumul II

PARTEA TREIA

Procedura contencioasă ordinară

TITLUL I

Legile de procedură și principiile care le guvernează

	<u>Pag.</u>
Cap. I. — DESPRE FORMELE DE PROCEDURA.	
224.	<i>Noțiunea de formă. Formalismul juridic</i> 5
225.	<i>Evoluția formalismului juridic. Faza actuală</i> 7
226.	<i>Formalismul procedural</i> 11
227.	<i>Fundamentul formalismului procedural</i> 12
228.	<i>La ce servesc formele judiciare?</i> 14
229.	<i>Ce condițiuni trebuie să îndeplinească un bun sistem de forme judiciare?</i> 16
230.	<i>Cauzele care fac ca legile de procedură să nu deie decât rezultate mediocre</i> 19
231.	<i>Rolul judecătorului în conducerea și supravegherea litigiului. Noile tendințe ale dreptului contemporan</i> 20
232.	<i>Incidența legilor și necesitatea de a o preveni și tempera. Incidența legilor de procedură</i> 24
233.	<i>Norme de interpretare. Privire generală asupra școlilor și metodelor de interpretare în materie de drept privat. Noile tendințe cu privire la această problemă</i> 26
234.	<i>Metoda liberei cercetări științifice, e aplicabilă în domeniul formelor judiciare ca în orice materie în care judecătorul e chemat să aplice dreptul</i> 28
235.	<i>Privire generală asupra acestei metode</i> 30

	<u>Pag.</u>	
236.	Norme speciale în aplicarea dreptului de procedură	33
237.	Continuarea dezvoltării aceluiași subiect	36
238.	Continuare	41
239.	Interpretarea actelor de procedură	46
240.	Concluziune	51

Cap. II. — LEGILE DE PROCEDURĂ. CARACTERELE LOR DISTINCTIVE.

241.	<i>Definițiunea procedurii.</i> Obiectul acesteia	52
242.	<i>Sursele dreptului nostru de procedură</i>	54
243.	Regulele de procedură nu sânt înscrise numai în codul de procedură civilă, ci și în alte legi	55
244.	<i>Caracterele distinctive ale legilor de procedură civilă.</i> Aceste legi sânt de drept public	57
245.	<i>Legile de procedură și principiul neretroactivității legilor</i>	58
246.	Legile de procedură se aplică imediat ce au fost puse în vigoare, chiar la afacerile în curs. Aceasta nu înseamnă însă, că ele sânt retroactive	59
247.	Diverse aplicațiuni practice	61
248.	<i>Conflictul legilor în materie de procedură</i>	65
249.	Conflictele posibile în dreptul inter-provincial	68
250.	<i>Legile de procedură sânt de ordine publică?</i>	70
251.	Distincțiuni cu privire la această chestiune	72

Cap. III. — SANCTIUNILE.

252.	Enumerarea mijloacelor cu care legea asigură buna aplicațiune a regulilor sale	75
253.	<i>Actul de procedură.</i> Relațiunea: „formă de procedură“ și „act de procedură“	76
254.	<i>Nulitatea actelor de procedură.</i> Rezumat al teoriei nulității actelor juridice	80
255.	<i>Acte inexistente.</i> Deosebirea dintre nulitate și inexistență	82
256.	<i>Actele nule.</i> Cazurile în care se poate anula un act de procedură. Explicațiunea art. 735 pr. civ.	85
257.	Teoria formelor echipolente	88
258.	Alte cauze de nulitate de cât cele referitoare la condițiile formale ale actului	88
259.	Prin ce se distinge nulitatea de ordine publică de nulitatea de ordine privată	89
260.	In ce constă anularea. Ce fel de acte se pot anula. Efectele anulării	91
261.	Anularea trebuie cerută. Cine poate cere anularea? Neretroactivitatea regulilor care privesc anularea actelor de procedură	94
262.	Nulitatea în legile de procedură ale țării alipite	95
263.	<i>Termenele de procedură.</i> Noțiuni generale	97
264.	Comparațiune între termenele de procedură și prescripțiia extinctivă	101

TABLA MATERIILOR

	<u>Pag.</u>
265.	Cum se calculează termenele de procedură 103
266.	Regulele de calcul diferă după natura termenului 105
267.	<i>Principalele caractere ale termenelor de procedură.</i> Termenele sunt fixe. Ele sânt totodată continue 107
268.	Termenele de procedură și principiul neretroactivității legilor 109
269.	<i>Pierderea termenului. Decăderea</i> 110
270.	Despre decădere. Caractere și efecte juridice 112
271.	<i>Sanctiunea termenelor prohibitive. Nulitatea</i> 113
272.	<i>Perimarea actelor de procedură</i> 115
273.	<i>Termenele judecătorești nu pot duce la decădere, nici la perimare. Regimul lor se deosebește cu totul de cel stabilit pentru termenele legale</i> 117
274.	Termenele de procedură și sancțiunile lor, în legile țărilor alipite 118
275.	<i>Sanctiuni diverse.</i> Despre penalități, măsuri disciplinare, despăgubiri, etc. 119
276.	<i>Bibliografie</i> 122

TITLUL II

Procesul civil și regulile sale

Cap. I. — NOȚIUNI INTRODUCTIVE. PROCESUL CA RAPORT JURIDIC.

277.	<i>Ideea de proces civil</i> 124
278.	<i>Procesul considerat ca raport juridic</i> 125
279.	<i>Noțiunile de „părți litigante“ și de „terții“</i> 129
280.	<i>Dreptul de a fi „parte“. Capacitatea de a figura în raportul procesual</i> 133
281.	<i>Alte probleme în legătură cu raportul procesual. Liticonsorțiul</i> 136
282.	<i>Materia liticonsorțiului în legislația noastră</i> 140
283.	<i>Noțiunea de instanță</i> 141

PARTEA TREIA

PROCEDURA CONTENCIOASĂ ORDINARĂ

TITLUL I.

Legile de procedură și principiile care le guvernează.

CAP. I.—DESPRE FORMELE DE PROCEDURĂ

224. Noțiunea de formă. Formalismul juridic. — Senzul propriu și comun al cuvântului „formă“ apare mai ales în întrebuintărea aceasta: „forma unui obiect“, prin care înțelegem dispoziția particulară a elementelor care-l constituie, aspectul lui geometric, conturul, relieful liniile, culoarea și în genere tot ce fixează caracterul și individualitatea obiectului, independent de substanța lui materială. În sensul acesta, opusul ideii de *formă* este ideea de *materie*.

Prin extenziune însă, obicinuim încă a spune: „forma unui discurs“ (pentru a deosebi însușirile particulare ale acestuia), „forma unei organizațiuni sociale“ (pentru a arăta caracterele distinctive ale acestei organizațiuni), „forma unui raționament“ (pentru a deosebi conținutul aceluia raționament, de expresia lui), „forma la care e supusă o activitate determinată“ (pentru a designa regimul care guvernează acea activitate, normele care o circumscriu și o disciplinează). În cazurile acestea, și în altele de același fel, ideea de formă apare în unul

din raporturile aceste: formă-*substanță*, formă-*fond*, formă-*conținut*, formă-*libertate*...

Apropiind unele de altele, toate accepțiunile aceste, — cea originară și proprie de cele derivate și metaforice —, și căutând ceea ce au comun între ele, găsim că forma nu e altă ceva de cât *expresia senzibilă a realității*.

Dar forma nu e numai expresia naturală și oarecum fatală a realității, prin urmare simplul element de percepere, de înțelegere, și de distingere. Spiritul uman a recurs întotdeauna la ea, ca la un mijloc ales și voit de exprimare, cu alte cuvinte el a făcut dintr'însa un procedeu tehnic pentru scopurile cele mai variate. Toate relațiile sociale se bazează pe asemenea mijloace, ale căror elemente simple și constante sunt cuvântul, gestul, atitudinea, actul și tot ce e menit să exteriorizeze viața noastră psihică. În Artă, se știe, rolul formei e determinant. Nu mai puțin în Drept, unde forma interesează din ambele puncte de vedere, adică atât ca expresie spontană a voinței, a gândirii și uneori a stărilor noastre afective, cât și ca expresie voită sau convenită a acestora, și în particular a voinței.

Unul din cele mai vechi procedee tehnice în elaburarea dreptului, zice François Geny, constă în faptul de a închide fenomenele vieții sociale în cadre mai mult sau mai puțin materiale și plastice, în tot cazul senzibile. Grație acestui procedeu, fenomenele juridice, mai ales actele de voință cu caracter juridic, se materializează, se disting unele de altele, se definesc în conținutul și în sensul lor, pentru a putea fi controlate și supuse regulii de drept și sancțiunilor ei¹⁾.

Utilizarea formei la această destinație, ridicarea ei la valoarea de procedeu tehnic, de sistem, constituie

1) Pentru Geny, din punct de vedere juridic, forma „e ori ce element senzibil, care învâluie un fenomen de natură a produce creațiunea, modificarea, stângerea sau transportul unui drept subiectiv socialmente sancționat, după exigențele organizațiunii juridice a momentului”. (*Science et technique*, III, pag. 101).

formalismul, — în materia aceasta: *formalismul juridic*.

Formalismul nu răspunde, prin urmare numai unei necesități psihice, atracției naturale pe care omul a resimțit-o întotdeauna pentru exterior, pentru decor, pentru plastic, pentru simbol. El este în același timp o necesitate socială, o trebuință practică, un mijloc de înțelegere, de apropiere, de ordine și de disciplină.

225. — Din faptul că formalismul juridic constituie unul din caracterele particulare ale vechilor legislații, s'a dedus că el n'ar trebui privit decât ca un fenomen specific al timpului și al mediului care l'a produs. Că numai dreptul vechiu, — dreptul roman în special — ar putea fi considerat ca formalist; pe când ceea ce distinge dreptul modern, e tocmai „spiritualitatea“ sa, — lipsa aproape totală a ori cărui „formalizm“.

Afirmarea e riscată; în tot cazul, ea nu poate fi acceptată de cât dacă privim lucrurile dintr'un punct de vedere cu totul restrâns.

În adevăr, în concepțiunea romană veche, actul juridic era necesarmente formal; existența și efectele sale, nu contau de cât dacă el îndeplinea în totul condițiunile formale care-i erau proprii. De aici următoarele consecințe. Prima: voința sau acordul de voințe, nu erau suficiente pentru a crea stări de drept, pentru a naște obligații, sau pentru a produce efecte juridice consecutive. A doua: forma la care trebuiau să recurgă părțile, era sacramentală; ea nu putea fi nici înlocuită, nici modificată. A treia: odată forma riguros îndeplinită, nu mai era permis nimănui să mai discute fie cauza, fie scopul actului juridic; aceste două elemente se considerau definitiv exprimate în forma solemnă a actului.

Dacă formalismul juridic nu e altă ceva decât materializarea, concretizarea, plasticizarea aceasta a dreptului, apoi de sigur, dreptul actual nu e formalist. Căci astăzi aproape toate contractele sunt consensuale iar actul juridic e înainte de toate un act de voință. Chiar